

Specifika objasňování trestných činů z nenávisti: policejní pohled

VÁCLAV WALACH¹

In IUSTITIA, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

KLÁRA KALIBOVÁ

In IUSTITIA

PETR KUPKA

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

BENJAMIN PETRUŽELKA

In IUSTITIA, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy

Specifics of hate crime investigation: A police perspective

Abstract: This article focuses on the specifics of hate crime investigation and it is based on qualitative interviews with Czech police officers. The interviewees were police specialists in political extremism, police officers who work with minorities and a member of the General Inspectorate of Security Forces. The paper analyzes their accounts of (1) the methods of recognizing and proving the bias motive and (2) the reasons that may lead to its disregard on the part of police officers. The participants described the perpetrator's verbal or written utterances and his previous experience with hate crime and sympathies for hateful ideologies or movements as the main indicators of hate crime. According to the participants, the hate motive might be ignored in the investigation because of the lack of evidence; insufficient training; excessive workload; prejudices against victims; fears of violence escalation; and criticism of the police. The article ends with a discussion of the political implications of the findings and directions for future research.

Keywords: hate crime; reporting; police investigation; bias motive

---

¹ Případnou korespondenci zasílejte na e-mailovou adresu: vaclav.walach@gmail.com.

Úvod

Značná část trestných činů z nenávisti není policií registrována (Lantz, Gladfelter & Ruback, 2019; McDevitt & Iwama, 2016; Whine, 2016). Platí to i v českém prostředí, kde jsou předsudečné trestné činy často pojednávány v souvislosti s trestnou činností s extremistickým podtextem (srov. Kalibová, 2009, s. 107; Vegrachtová, 2014, s. 9–10).² Rozdíl mezi registrovanou a latentní kriminalitou má různé příčiny. Na jedné straně je latence výsledkem rozhodnutí oběti či jiných zainteresovaných osob skutek policii neoznámit. Na straně druhé latence vyplývá z neschopnosti či neochoty policistů zjištěný skutek zaznamenat či odpovídajícím způsobem kvalifikovat (Erentzen & Schuller, 2020; Myers & Lantz, 2020; Pezzella & Fetzer, 2021, s. 93–112).

Oznamování a zaznamenávání předsudečných trestných činů komplikuje oproti běžným trestným činům především nutnost zabývat se pachatelovou pohnutkou (Nolan et al., 2015, 2004). Přestože neexistuje jednotná definice trestných činů z nenávisti a jejich chápání se liší napříč mezinárodními i národními jurisdikcemi, v odborné literatuře jsou tyto trestné činy běžně asociovány s útoky páchanými kvůli kolektivní identitě napadeného, přičemž to, že je člověk napadán z důvodu své identity, má za následek prohloubení útokem způsobené újmy (Schweppe, 2021; Chakraborti & Garland, 2015, s. 1–15). V souladu s tím Jan Chmelík a Viktor Porada (2001, s. 71) konstatovali, že „společným povinným znakem skutkových podstat rasově motivovaných trestných činů je motiv jednání pachatele, který je také typickou zvláštností předmětu vyšetřování. Pohnutka je povýšena na základní znak skutkových podstat“.³

Cílem této studie je přispět k porozumění praxi objasňování předsudečných trestných činů z pohledu příslušníků Policie ČR. Na základě polostrukturovaných rozhovorů s vybranými policisty jsou analyzovány (1) způsoby rozpoznávání a dokazování předsudečné pohnutky a (2) důvody, které mohou vést k jejímu přehlížení na straně policistů. Tato témata nebyla zatím v českém výzkumu příliš zpracována, ačkoli studie zaměřené na praxi orgánů činných v trestním řízení v oblasti trestných činů z nenávisti, respektive s extremistickým podtextem přibývají (např. Čáp, 2016; Holas, 2015; Kupka et al., 2018; Walach & Petruželka, 2021; Walach et al., 2021).

Zároveň studie reflektuje politiku proti projevům extremismu a předsudečné nenávisti, kde „rozpoznání a prokazování nenávistného motivu u nenávistně motivované trestné činnosti“ byly stanoveny jako jedna z priorit (MVČR, 2019, s. 3).

---

² Jak uvádí Nathan Hall (2013, s. 9), trestný čin z nenávisti „není ve skutečnosti o nenávisti, ale o kriminálním jednání motivovaném předsudkem,“ a proto také v tomto článku používáme pojmy „trestné činy z nenávisti“ a „předsudečné trestné činy“ jako synonyma.

³ Rasově motivované či rasistické trestné činy byly v minulosti používány jako synonymum pro trestné činy s extremistickým podtextem (srov. Chobola, 2009; Moulisová, 2009). Vztah trestných činů z nenávisti a trestných činů s extremistickým podtextem rozebírá např. Danics (2014) nebo Mareš (2011).

Jedná se patrně o jeden z důsledků nárůstu nenávistných projevů ve veřejném prostoru v souvislosti s tzv. uprchlickou krizí a rozmachem pravicového populismu (srov. Atak, 2020). V Česku se jejich symbolem staly urážky a výhrůžky proti žákům první třídy základní školy v Teplicích zveřejněné na Facebooku. Dotčená veřejnost si v reakci na to kladla otázku, do jaké míry jsou orgány činné v trestním prostředí schopné stíhat předsudečnou trestnou činnost páchanou prostřednictvím internetu. Podle výzkumu Kanceláře veřejného ochránce počet rozsudků ve věci nenávistných projevů na internetu „meziročně zřetelně roste“ (KVOP, 2020, s. 9), nicméně jejich stíhání „často spíše navazuje na konkrétní medializované případy, než by bylo výsledkem průběžné a systematické kontroly“ (ibid., s. 16).

Struktura článku je následující. Nejprve budou nastíněna dosavadní zjištění v oblasti objasňování předsudečných trestných činů. Poté představíme metodologii výzkumu, z něž vychází dále analyzovaná zjištění. Ta jsou prezentována ve třetí kapitole, přičemž k jejich ilustrování jsou využívány citace z rozhovorů s policisty. Závěrem jsou výzkumné poznatky diskutovány a naznačeny další směry výzkumu.

Objasňování trestných činů z nenávisti v kriminologickém výzkumu

Kriminologové se zkoumáním praxe objasňování trestných činů z nenávisti soustavně zabývají od poloviny 90. let 20. století (King, 2019; Pezzella & Fetzer, 2021, s. 106–111). Již první studie (Boyd, Berk & Hamner, 1996; Martin, 1995, 1996) upozornily na stěžejní vliv ochoty a schopnosti policistů předsudečné trestné činy objasňovat. Pozornost byla věnována nejen názorům a přístupu jednotlivých policistů, ale také širšímu institucionálnímu kontextu, včetně nastavení mechanismů zaznamenávání, vyšetřování a verifikování této trestné činnosti. Podle Martin (1996, s. 477) je schopnost a ochota policistů podmíněna nejen efektivním výcvikem a pokyny v oblasti rozpoznávání a objasňování trestných činů z nenávisti, ale také systémem odměn, který kompenzuje větší úsilí věnované jejich vyšetřování (srov. Hall, 2013, s. 137–138).

Větší míra úsilí souvisí s již zmíněnou nutností objasnit pachatelovu pohnutku. Policisté nezjišťují pouze to, co se stalo, ale také to, proč se tak stalo. To jim dává větší diskreční pravomoc, respektive prostor pro zvážení, zda a za jakých okolností budou protinenávistná ustanovení trestního zákona aplikovat (Bell, 2002, s. 13). Nadto platí, že čím níže se v organizační struktuře policie nacházíme, tím více diskreční pravomoci máme (Walker & Katz, 1995, s. 32). Z toho důvodu provedené studie vyzdvihovaly roli policistů, kteří s trestným činem přicházejí do kontaktu jako první (Balboni & McDevitt, 2001; Nolan et al., 2004).

Diskreční pravomoc se projevuje nejednotnou praxí v klasifikování trestných činů. V některých případech není předsudečná pohnutka zohledněna, v jiných je zase prisouzena neopodstatněně (Nolan et al., 2015; Ringnalda & Kool, 2013). Důvody, proč k tomu dochází, byly identifikovány na třech úrovních: znalost konceptu trestných

činů z nenávisti a postoj policistů k jejich vyšetřování; přístup a fungování policejních oddělení; a vztahy policie s širším společenstvím (King, 2019, s. 445–446; McDevitt & Iwama, 2016, s. 142).

Policisté bývají obeznámeni s konceptem předsudečných trestných činů a proškoleni v jeho používání v různé míře. V některých případech mohou sdílet stejné předsudky jako pachatel. Část policistů pak nepovažuje trestné činy z nenávisti za „skutečný zločin“, zejména pokud se jedná o méně závažné útoky (srov. Chakraborti, 2009). Zároveň může policisty odrazovat skutečnost, že pachatelova pohnutka bývá nejasná a obtížně prokazatelná. Aby se s tím vyrovnali, vytvářejí si policisté pracovní definice trestných činů z nenávisti, zahrnující indikátory jako: oběť pachatele nijak nepodnítila k útoku; nikdy předtím se nesečkali; mají odlišnou identitu; pachatel dal svou předsudečnou pohnutku najevo ústně nebo jinak; neexistuje jiný motiv útoku aj. Jakkoli používání těchto indikátorů napomáhá objasňování *některých* předsudečných trestných činů – těch, které jsou v určitém kontextu považovány za typické⁴ –, v případě méně typických trestných činů z nenávisti to vede k jejich vyloučení z předsudečné kvalifikace (Atak, 2020; Bell, 2002, s. 48–82; Boyd, Berk & Hamner, 1996).

Individuální výkon policejní práce je ovlivňován nastavením a praktickým fungováním policie jako instituce. Na objasňování trestných činů z nenávisti má významný dopad existence jasných a psaných pokynů (Martin, 1996; Grattet & Jenness, 2008). Například ve Velké Británii byl s cílem snížit latenci zaveden tzv. percepční test, kdy policisté mají povinnost zeptat se oběti, zdali si myslí že byl útok na ni nenávistně motivovaný. Jako předsudečný trestný čin jsou pak zaznamenány všechny trestné činy, které jsou za předsudečně motivované označeny obětí nebo kýmkoli jiným, tj. včetně policisty (Mason, McCulloch & Maher, 2016). Některá americká policejní oddělení vytvořila dvoufázové ověřování předsudečné pohnutky. Konečné klasifikační rozhodnutí neleží na policisty, který se s činem setkal jako první, nýbrž na policejních specialstech (Boyd, Berk & Hamner, 1996; Cronin et al., 2007). Balboni a McDevitt (2001) si v tomto ohledu všimli, že policisté mají tendenci pokyny dodržovat, ať už jsou jejich individuální postoje jakékoli. Svou roli sehraává také míra podpory objasňování trestných činů z nenávisti ze strany policejního vedení, včetně množství finančních prostředků a personálních kapacit k tomu vyčleněných (Nolan & Akiyama, 1999).

---

⁴ Obecně lze tedy za předsudečné trestné činy považovat ty, jež odpovídají indikátorům, které pro ně byly v určitém kontextu stanoveny. Ve Spojených státech se typickými, respektive jejich terminologií „stereotypními trestnými činy z nenávisti“ zabývali Lantz, Gladfelter a Ruback (2019) a jako klíčové znaky identifikovali: fyzické násilí, jejich spáchání provedlo nenávistně uskupení a pachatelé byli běloši, kdežto oběťmi černoši. Statistickou analýzou policejních dat pak zjistili, že právě tyto znaky zvyšují šanci, že povedou k zadržení pachatele. Ačkoli podobná analýza nebyla v tuzemském prostředí provedena, můžeme mezi typické předsudečné trestné činy zařadit násilná napadení Romů ultrapravicovými skinheady či neonacisty (Kalibová, 2009; Kučera, 2011).

V neposlední řadě ovlivňují objasňování předsudečných trestných činů vztahy policie s širším společenstvím. Z výzkumů vyplynulo, že policisté se obávají zvýšené pozornosti veřejnosti a médií jednak proto, že může posílit meziskupinové napětí, jednak proto, že by místní obyvatelé mohli být označeni za rasisty či homofoby (McDevitt & Iwama, 2016, s. 142; Lalić & Đurić, 2018, s. 1074, 1076). Jedinečný vhled do politické dimenze objasňování trestných činů z nenávisti nabídla Bell (2002, s. 83–112) ve své etnografii speciální policejní jednotky zřízené k vyšetřování této trestné činnosti v jednom americkém městě. Jednotka čelila silným tlakům ze strany obyvatel čtvrti, kde žilo převážně bělošské obyvatelstvo a kde pravidelně docházelo k předsudečným útokům zejména vůči černochům. Na jedné straně s jednotkou odmítali spolupracovat a odrazovali každého, kdo by tak chtěl učinit. Na straně druhé ji obviňovali z toho, že nevyšetřuje „skutečné trestné činy z nenávisti“, tedy ty páchané černochoy a příslušníky jiných menšin na běloších (ibid., s. 88). Současně si na ni stěžovali v médiích a u svých volených zástupců, kteří pak chtěli vysvětlení po jejich nadřízených. Někteří z policistů tento tlak neustáli a jednotku opustili.

V českém kontextu bylo objasňování předsudečných trestných činů na úrovni policejní praxe zkoumáno spíše z kriminalistického než kriminologického hlediska (např. Čáp, 2016; Chmelík & Porada, 2001; Vegrachtová, 2014). Citované studie se zabývaly zejména možnostmi odhalování a vyšetřování trestných činů s extremistickým podtextem. Kriminologové dotazovali policejní specialisty na extremismus a styčné důstojníky pro práci s menšinami na aktivity krajní pravice a levice, typy trestné činnosti, s níž se setkali, na spolupráci s justičními orgány a jiná témata (Holas, 2013, 2015; Smolík & Kajanová, 2013). Studie Walacha, Kalibové, Petruželky a Kupky (2021) analyzovala návrhy policistů ke zlepšení postihování trestných činů z nenávisti, přičemž využívala metodu kvalitativních rozhovorů se specialisty na extremismus a pro práci s menšinami či minoritní skupinou Romů v sociálně vyloučených lokalitách. Specifiky objasňování předsudečných trestných činů se primárně výše uvedené studie nezabývaly.

Metoda výzkumu

Účelem výzkumu, z něhož tato studie čerpá, bylo prozkoumat proces trestního řízení ohledně trestných činů z nenávisti na základě rozhovorů s příslušníky Policie ČR. Rozhovory byly polostrukturované a pokrývaly následující témata: osobní a profesní zkušenosti informantů s předsudečnými trestnými činy; názory na koncept trestných činů z nenávisti; hodnocení související právní úpravy; zkušenosti se státními zástupci, pachateli a oběťmi v dané věci; a specifika objasňování trestných činů z nenávisti.

Jelikož výzkum neusiloval o vyvození závěrů zobecnitelných na celou populaci, nýbrž o získání *hlubokého vhledu* do studované problematiky z perspektivy expertních aktérů, byl uplatněn záměrný, nepravděpodobnostní výběr informantů (Disman, 2002, s. 325–361; Reichel, 2009, s. 75–89). Vzhledem k malému počtu

každoročně zaznamenávaných předsudečných trestných činů⁵ jsme se soustředili na policisty, o nichž jsme předpokládali, že se v rámci výkonu své profese mohou s touto trestnou činností setkávat častěji. Jednalo se o policejní specialisty na problematiku extremismu, terorismu a diváckého násilí a specialisty pro menšiny či pro práci s minoritní skupinou Romů v sociálně vyloučených lokalitách.⁶ Doplnění byli zástupcem Generální inspekce bezpečnostních sborů s hlubokým vhledem do policejní práce. Konkrétní informanti byli identifikováni na základě osobní znalosti a kontaktů realizátorů výzkumu a na základě sociálních kontaktů informantů. V tomto ohledu byl výběr založen na dostupnosti a dobrovolnosti i technice sněhové koule (Reichel, 2009, s. 84–85).

Rozhovory byly provedeny mezi květnem 2017 a červencem 2019. Zúčastnilo se jich celkem 10 policistů: pět se specializací na extremismus, čtyři na práci s menšinami a jeden z Generální inspekce. Všichni informanti působili u Policie ČR dlouhodobě, většina z nich též dlouhodobě v rámci své specializované pozice. Zkušenost s předsudečnými trestnými činy měli různou. Někteří se s nimi setkávali pravidelně, jiní výjimečně. Všechny rozhovory byly zaznamenány na diktafon a následně přepsány. Celkem bylo pořízeno cca 13 hodin 24 minut záznamu, průměrná délka rozhovoru činila zhruba 80 minut. Přepis rozhovorů čítal téměř 359 normostran.

Rozhovory byly zpracovány tematickou analýzou, spočívající v identifikaci klíčových kategorií a jejich vlastností na bázi induktivní logiky empirického výzkumu (Terry et al., 2017). Tyto kategorie pak byly přiřazeny k tématům korespondujícím s osnovou rozhovoru, tj. včetně specifík objasňování trestných činů z nenávisti. Toto téma zahrnuje kategorie jako: předsudečná pohnutka, indikátory trestných činů z nenávisti, důvody přehlížení nenávistné pohnutky či limity důkazní situace. V následující kapitole jsou tyto a další kategorie popsány a ilustrovány pomocí citací informantů. V souladu s výzkumnou etikou byla identita informantů anonymizována.

Výzkumná zjištění

Specifika objasňování trestných činů z nenávisti budou popsána ve vztahu k názorům policistů na způsoby rozpoznávání a dokazování předsudečné pohnutky a na důvody, které mohou vést k jejímu přehlížení na straně policistů. Téma je pojednáno z perspektivy policistů, proto jsou výrazy „podle informantů“ či „údajně“ redukovány na minimum. Citace z rozhovorů byly přepsány z hovorového do spisovného jazyka a jsou vyznačeny kurzívou.

---

⁵ Z výročních zpráv o extremismu a předsudečné nenávisti Ministerstva vnitra vyplývá, že podíl trestných činů z nenávisti v policejních statistikách nepřevyšuje 0,1 % (MVČR, nedat.).

⁶ Pro jejich vymezení, viz Vegrichtová (2012, s. 44–57) a MVČR (2018).

Nenávistná pohnutka a její indikátory

Informanti ve shodě s výše uvedeným vymezením předsudečných trestných činů označovali za klíčový definiční znak pohnutku pachatele: „*Vždycky se tam musí najít ten motiv, ta pohnutka toho pachatele.*“ Objasňování nenávistné pohnutky hodnotili jako obtížné a v některých případech jako nemožné (srov. Holas, 2013, s. 82). Úspěšné prokázání podmiňují dva faktory: větší pozornost při získávání důkazů stran pohnutky a soustavné vzdělávání se v problematice politického extremismu.

Větší pozornost při prokazování nenávistné pohnutky coby hlavního specifika objasňování trestných činů z nenávisti byla jedním informantem charakterizována jako „*práci navíc*“:

„Musíš prokázat, že to skutečně řekl třeba před útokem nebo při útoku: ‚Na, ty jedna černá svině. Nenávidím Cigány!‘ Ty to musíš dokumentovat nějakým způsobem, takže je na tom určitě více práce v tom, že musíš najít ještě nějaký další způsob vyšetřování, aby si mu to prokázal.“

K prokázání pohnutky jsou používány běžné nástroje jako dotazování a výslechy podezřelých, obětí, svědků a dalších osob (srov. Čáp, 2016). Dále to jsou zejména fotografie a kamerové záznamy či šetření v okolí pachatele nebo na sociálních sítích. Podle jednoho informanta disponují specialisté na extremismus nadstandardním technickým vybavením: „*Naší zbraní je dokumentační technika.*“ Vybavení je určeno zejména ke komunikaci mezi specializovanými policisty a ke sledování extremistických scén (srov. Vegrichtová, 2014).

Vzdělávání kladli někteří informanti co do významnosti před objasňovací praxí. Tvrdili, že politické a společenské vztahy představují důležitý kontext, bez jehož zohlednění často jednoduše nelze některé předsudečné trestné činy rozpoznat. Práce s informacemi, ať už získávanými z odborné literatury, nebo ze „*zájmového prostředí*“, je tudíž dalším specifikem jejich objasňování (srov. Holas, 2013, s. 84):

„[Specialista na extremismus] musí pochopit, že je to problematika, kterou se musí nejdříve pročíst, potom vykonávat. [...] [M]usím znát jak ten základní rámeček, kdo je pachatel, kdo je poškozený, k čemu došlo, ale hlavně musím disponovat vyšším rámcem znalostí kontextu té problematiky, umět [to do něj] zasadit, definovat si pro sebe určité ideologické společenské vztahy. A to je ten rozdíl oproti jiným problematikám, že extremistickou trestnou činností nemohu šetřit, prověřovat, zabývat se jenom s příručkou zákona o policii nebo trestním zákoníkem, trestním řádem nebo nějakou metodikou, ale musím se o ten vývoj těch vztahů ve společnosti zajímat dnes a denně, protože ty jsou příčinou potom těch konkrétních skutků.“

V rozhovorech s policisty byly identifikovány následující indikátory nenávistné pohnutky: verbální či neverbální projev pachatele; jeho biografie; typ oběti; společenské okolnosti skutku; a soudní znaleství v oblasti politického extremismu (srov. ODIHR, 2019). První dva byly prezentovány jako důležitější než ty zbývající, ačkoli samy o sobě ještě neznamenají definitivní potvrzení nenávistné pohnutky. Jinak řečeno, pachatelův projev a biografie nejsou ani dostatečnými, ani nutnými podmínkami kvalifikace předsudečného trestného činu. O prokázání nenávistné

pohnutky rozhoduje kombinace přímých i nepřímých důkazů. Jeden informant to připodobnil „mozaice“, kterou je třeba „poskládat dohromady“, aby tam policejní orgán „našel ten úmysl“.

O významu pachatelova projevu svědčí jeho časté uvádění při popisu vybraných případů, jimiž se policisté v minulosti zabývali („Romové do plynu“, „Do koncentráku“, „Co tady děláte, vraťte se do země, táhněte pryč, tady nemáte, co dělat“ aj.). Jeho důležitost podporují i vlastní výroky policistů: „To verbální je asi prvotní.“ Zároveň však upozorňovali na to, že ne každý nenávistný projev, ať už ústní, nebo písemný, nutně dokazuje předsudečnou pohnutku:

„[V]ytáhnu hypotetický případ. Tady mi zaparkuje nějaký černý taxikář, rozčílí mě, tak já použiju v ten moment k podbarvení, že je černý. Použiju tam tu jeho rasu doopravdy bez nějakého cíle [...] To je nějaký aktuální afekt a ten důvod je jiný, vychází to z nějakého sporu. Nemyslím si, že jako ‚bílý svině, černý svině‘, když se řežou v hospodě, a ten důvod byl, že mu ukradl cigarety ze stolu, že to je rasový delikt a pachatelé jsou extremisté. A je to správně, protože říct něco sprostého v tomhle směru můžeme asi všichni, nikdo není úplně imunní.“

Podle citovaného je třeba sledovat skutečný důvod vzniku konfliktu, který přítomnost nenávistného projevu může v některých případech zastřít. Proto navrhoval, stejně jako jiní informanti, soustředit se rovněž na pachatelovu biografii. Tento indikátor má dva aspekty. Tím prvním je předchozí zkušenost pachatele s pácháním předsudečných trestných činů. Nenávistná kriminální recidiva byla chápána jako možné potvrzení pachatelovy předsudečné pohnutky; poukazuje na jeho obeznámenost s tím, že jeho jednání může být policií kvalifikováno jako trestný čin z nenávisti.

Druhý aspekt tvoří pachatelovy sympatie k nenávistným ideologiím či hnutím a členství v nenávistných organizacích. Sympatie mohou být projevovány různě, od vlastních výroků pronesených při různých příležitostech přes nošení oblečení s určitými symboly a tetování až po účast na demonstraci či koncertu, včetně sdílení informací tohoto typu na internetu. Pokud jedinec takto „inklinuje“, opět to může dokládat jeho předsudečnou pohnutku. V kontextu využívání sociálních médií to ilustruje následující citace:

„[S]ociální sítě jsou velký pomocník. Podle toho se dá usoudit, co to je za člověka. A pokud tam zjistíš, že ten člověk inklinuje tady k tomuto názoru, tak potom třeba se ti potvrdí ta tvoje domněnka, že tam mohl být [nenávistný] motiv.“

Současně informanti upozorňovali, že užitečnost sociálních sítí je omezená protiopatřeními na straně (potenciálních) pachatelů. To se týká především jedinců, které policie považuje za extremisty. Ti mají být práva dostatečně znalí, aby se nevystavili trestnímu stíhání.

Při zkoumání pachatelovy biografie hraje důležitou roli poznatková databáze „Očista“, v níž jsou evidovány poznatky o činnosti extremistů (srov. Čáp, 2016, s. 122; Vegrichtová, 2014, s. 14). Z rozhovorů vyplynulo, že způsob používání této databáze se může napříč jednotlivými kraji lišit. Někde je databáze využívána pro

dohledání informací o lidech podezřelých ze spáchání předsudečného trestného činu, jsou-li v ní evidováni. Její používání může být i proaktivnější. Podle jednoho informanta prověřují specialisté na extremismus každou „*hospodskou rvačku*“, o které je informuje operační středisko. Pokud je účastník rvačky veden coby extremist, přebírají případ specialisté.

Spolu se sociálními médii a databází bývá též prováděno šetření v okruhu lidí, v němž se podezřelý pohybuje (např. rodina, škola, zaměstnání aj.), s cílem zjistit bližší informace o jeho názorech a jednání. Případně lze podle jednoho informanta získat tyto informace i dobře vedeným výsledkem, kdy je pachatel dotazován na jeho vztah k menšinovým skupinám ve společnosti či krajní pravici. I odpovědi získané výsledkem mohou tedy sloužit jako indikátor nenávistné pohnutky v situaci důkazní nouze (srov. Čáp, 2016).

Typ oběti je indikátorem tehdy, pokud se zjevně odlišuje od osoby pachatele, respektive pokud oběť patří k některé společenské menšině. Dokládá to níže uvedená citace, jejíž autor formuluje v protikladu k údajně převažující praxi požadavek, aby byla předsudečná pohnutka zohledněna v právní kvalifikaci fyzického útoku provedena již na základě samotné odlišnosti pachatele a oběti:

„[D]va nebo tři pachatelé přistoupí k někomu, který má jinou barvu pleti nebo jiný vlasy, že je třeba pankáč nebo že chodí oblečený jako gay. Tak už to bych bral jako nějaký projev nenávisti. Klidně bych se nebál tu věc kvalifikovat už jenom z toho, že si ho vybrali, že za ním šli, že ho prostě oslovili, tak bych se nebál tuto věc kvalifikovat v tom vyšším odstavci daného paragrafu [upravujícího předsudečnou pohnutku]. To už je začátek a vlastně start k tomu incidentu, který bude následovat.“

Za indikátor trestných činů z nenávisti považovali policisté též širší společenské okolnosti. Mezi ně byly řazeny události jak celospolečenského, tak lokálního významu. Předsudečné trestné činy se mohou objevit v kontextu například zvýšeného diskutování o údajném zneužívání sociálních dávek na straně Romů nebo tzv. uprchlické krize v médiích. Lokální události zastupuje například přítomnost zahraničních dělníků v průmyslových centrech nebo demonstrace ultrapravicové politické strany.

Úlohu znaleckých posudků v oblasti extremismu spatřovali policisté v „*dešifrování*“ projevů, jejichž význam nejsou s to sami posoudit. Jinou funkci by v trestním řízení mít neměly, ačkoli se tak ne vždy děje. Interpretování významu určitých projevů tedy úzce souvisí s prokazováním nenávistné pohnutky, přičemž míra, v jaké by se informanti na ně spoléhali, variovala. Pro některé by každý symbol měl mít svůj posudek, jelikož vyšetřovatelé nemusejí znát nutně jeho přesný význam pro různé společenské skupiny. Jiní chtěli použití znaleckých posudků omezit pouze na závažné případy, a to zejména proto, aby se předešlo nedorozumění na straně státních zástupců a soudců.

Podle informantů se počet znaleckých posudků na extremismus v čase snižuje. Vysvětlovali to nárůstem zkušeností a dostupností množství znaleckých posudků,

kteří reflektují různé nenávistné projevy, včetně extremistické symboliky. Policie se v průběhu času naučila sama interpretovat určité projevy, přičemž v některých případech vydává odborná vyjádření formou úředních záznamů. Jeden policista měl za to, že svou kvalitou leckdy předčí znalecké posudky. Spíše než nekompetentnost soudních znalců na extremismus však informanti kritizovali státní zástupce a soudce, kteří se v dané problematice obecně neorientují a nezřídka požadují znalecké posudky na všeobecně srozumitelné symboly, jako je například hákový kříž (srov. Holas, 2013, s. 81; Smolík & Kajanová, 2013, s. 111). Obojí znázorňuje následující citace:

„Problém je, že posudky jsou teď žádány spíše státními zástupci než specialisty na extremismus, kteří tomu rozumí. Další problém je, že je pár znalců na extremismus, a většinou bych ten posudek nezadal, protože s nimi už mám nějakou zkušenost. [...] [N]edodržují zásadní právní zásady a věci. Nedrží se otázek, odpovídají na to, co nemají, hodnotí prostě věci, co znalec nemůže, anebo z mého pohledu nemají tu odbornost a vyjadřují se k něčemu jinému. A to pro mě je potom kontraproduktivní. Takže ve spoustě jednoduchých věcech, tzv. notorií, není potřeba. V souvislosti se symbolikou, kdy se řešily hákové kříže, nášivky a tady ty věci, není potřeba znaleckých posudků, což se občas dá vysvětlit státnímu zástupci, ale většinou ne.“

Důvody nezohlednění nenávistné pohnutky

Policisté upozorňovali na řadu omezení, která objasňování trestných činů z nenávisti má a která způsobují, že množství takových případů nebude odpovídajícím způsobem kvalifikováno. Většina informantů měla za to, že mimo specialisty na problematiku extremismu a práce s menšinami mají policisté tendenci předsudečnou pohnutku přehlížet. Důvody toho lze utřídit do tří hlavních oblastí: nepříznivá důkazní situace; překážky na úrovni policistů; a obava z medializace a kritiky policie.

Důkazní situace je ovlivňována řadou faktorů. I když se policie dozví o trestném činu z nenávisti, nemusí být vždy s to zajistit dostatek důkazů. Svou roli v tom hraje neochota, nezájem či neschopnost obětí či svědků s policií spolupracovat. Podle informantů to může souviset s nedůvěrou vůči veřejným institucím obecně a policii zvláště, stejně tak ale se strachem z pachatelů nebo následků, které kontakt s policií může pro některé osoby mít (např. zahraniční dělníci pracující bez smlouvy). Specificky informanti poukazovali na změny ve výpovědi obětí i svědků (srov. Holas, 2013, s. 83).

Na druhé straně byla nepříznivá důkazní situace spojována s prostředím internetu. Policisté upozorňovali zejména na nesnadné ztotožňování autorů předsudečných příspěvků a na nejistý výsledek vyšetřování v případě, kdy se pachatelé „umí pohybovat na internetu“ a používají různá protiopatření ke svému odhalení. V tomto kontextu opět vyvstává otázka diskrece. Informanti sice uznávali, že podle litery zákona by se měli zabývat každým zjištěným trestným činem, ale na internetu lze takových případů identifikovat bezpočet a zahajování úkonu v trestním řízení v případě obtížně ztotožnitelného pachatele vnímali jako nepříliš efektivní.

K rozlišení relevantních předsudečných trestných činů páchaných na internetu používali informanti nejčastěji argument společenské škodlivosti. V jeho intencích by se policie měla (přednostně) věnovat nenávistným projevům s vyšší „společenskou nebezpečností“ či „intenzitou“. Ty méně škodlivé incidenty by mohly být řešeny jinými způsoby, například využíváním možnosti oznámit předsudečné útoky administrátorům sociálního média:

„[V] případě nenávistných projevů na Facebooku a tak dále, pokud my samozřejmě neustanovíme toho podezřelého a on se nám nepřizná, že by to byl on, což už se dnes nestává, tak samozřejmě potom vzniká otázka, jestli tento projev, když to řeknu lidově, stojí za to, aby v podstatě rok běžela ta mašinerie s nejistým výsledkem, a jestli potom není lepší využít mechaniku nahlášení tohoto konkrétního projevu. Nedá se to říct úplně obecně, zase záleží na té intenzitě [posuzovaného skutku], kde to bylo a tak dále.

Měření „intenzity“ společenské škodlivosti se rovněž týká posuzování trestnosti určitého projevu. Tuto otázku informanti nezdědka označovali za „nejošemetnější“, respektive za nesnadné z hlediska stanovení jednoznačných ukazatelů. Nicméně v zásadě se přikláněli ke kritériu dosahu oslovení veřejnosti. Mezi počtem takto oslovených a intenzitou společenské škodlivosti je přímá úměra:

„[J]e rozdíl, pokud někdo v Horní Dolní napíše komentář proti Židům, kdy ten komentář si přečtou dva lidi a ten člověk pro tu společnost víceméně je neznámý a nikdo ho nezná, nikdo o něm nepíše. Tam ta společenská škodlivost končí dnem vydání komentáře a dnem, kdy se o tom mohl někdo dozvědět jako potenciální poškozený, ale dál ta společenská škodlivost není živěná, není nijak dále podněcována, podporována. Ale rozdíl je, pokud to vydá člověk, který ty své projevy jednání dál šíří, lidé si z toho berou vzor... je to dále různě upravováno, modifikováno. Tak tam ta společenská škodlivost je samozřejmě vyšší, protože pokud ta společenská škodlivost žije dál, tak to je podstatné pro to celkové konstatování, že toto jednání je společensky škodlivé.“

Na úrovni policistů bylo nezohlednění nenávistné pohnutky vysvětlováno jako důsledek neschopnosti ji rozpoznat a neochoty vynaložit úsilí při jejím prokazování. Neschopnost tematizovali informanti především ve vztahu k nedostatečnému vzdělávání u řadových policistů. Jelikož jsou to právě oni, kdo se jako první setkávají s trestnými činy, leží podstatný díl zodpovědnosti na nich. Bez odpovídajících znalostí a dovedností nemusejí předsudečné trestné činy rozpoznat a informace o něm se tak vůbec nemusí dostat ke specialistovi na extremismus v rámci tzv. hlásné povinnosti.⁷ Následující citace ilustruje důležitou roli řadových policistů při rozpoznání předsudečných trestných činů:

„[Z]a nejdůležitější považuji ten skutek [...] na tom místě co nejlépe zadokumentovat, nasbírat důkazy, vyslechnout již ze začátku, aby bylo co nejvíce jasné, o co tam šlo [...] protože

---

⁷ Hlásná povinnost ukládá všem policistům, aby případy s podezřením na nenávistnou pohnutku oznamovali příslušným specialistům na obvodním oddělení a ti zase výše postaveným specialistům, a takto až na úroveň Národní centrály boje proti organizovanému zločinu. Ne všichni však tuto povinnost respektují. Za problematické byly označeny zejména kraje, kde se policisté s předsudečnými trestnými činy příliš nese setkávají, a tak jim chybějí zkušenosti potřebné k jejich rozpoznání.

pak toho prostoru v tom samotném dokazování už moc není. Proto si myslím, že je třeba důraz klást na prvotní policisty na ulici, na obvodech či územních odborech, na kriminálkách, aby tu věc prvotně dobře zadokumentovali, aby se v tu chvíli nasbíralo co nejvíc věcí, aby se z nich dalo vyčíst, jak to bylo.“

Neochotu vynaložit úsilí při prokazování nenávistné pohnutky lze vysvětlit s ohledem na dvě často zmiňovaná témata. Jednak to je „ukrutná byrokracie“ a chybějící personální kapacity, které policistům znemožňují dobře odvádět svou práci. Jednak to je nedůvěra policistů vůči účastníkům trestního řízení, včetně obětí, která se prohlubuje v situaci, kdy oběť patří ke společensky stigmatizované skupině. Někteří informanti vnímali jako zvlášť důležitý faktor předsudků policistů:

„[N]a rovinu když to řeknu, je to neprofesionalitou policie při dokumentování těch činů, že policista, když k němu přijde Rom z ulice, že byl napaden nějakým, nechci říct, skinheadem, protože ti už tady ani nejsou, nějakým vlastencem třeba, a že mu u toho řekl: ‚Pojď sem, ty Cigáne, kam jdeš?‘ No a pak mu dal tu ránu. Tak oni to nenaberou přímo, že už to bylo z nějakého [předsudečného] důvodu, že minimálně třeba to Výtržnictví tam může být, což je takový trestný čin, který může pasovat na všechno, ale oni to radši vezmou na přestupek, protože přece: ‚Nějakěj jako špinavej Cigán nám tady jako nebude dělat práci.‘ [...] Hlavní důvod je určitě neprofesionalita a já bych se klidně nebál říct, že i klidně nějaký osobní předsudky policistů.“

Výše uvedená situace popisuje situaci, kdy kvalifikování rasistického napadení jako přestupku znamená pro policisty menší pracovní zátěž. Byly však zmiňovány i případy, kdy se policisté zcela odmítli trestním oznámením zabývat. Policisté o této praxi hovořili jako o „zatlučení“ nebo o „rozkecání u dveří“:

„A nějakí [policisté] dokonce třeba ani tu věc, která je jasně trestným činem nebo jasně přestupkem, nezaevidují. Vlastně ji takhle rozkecají u dveří. A když na ně [oznamovatel] hledí, tak: ‚A vždyť vám nic není, kdyby vás to bolelo, tak si zajděte k doktorovi a pak se teda u nás zastavte.‘“

Za odmítnutím trestního oznámení však nemusí být jen individuální předsudky. Jeden informant popisoval situaci, že prověřoval totožnost jednoho muže kvůli jeho etnické příslušnosti (s ním si asocioval možnost, že by dotyčný mohl poptávat návykové látky). Při tom mu tykal a obecně se choval přehlíživě. Nakonec si však uvědomil, že dělá něco nevhodného, když zjistil, že má dotyčný vysokoškolský titul. Podobné kontroly popisoval jako běžnou proceduru, které se naučil od svých kolegů („jak už jsem byl prostě zdegenerovaný těmi svými kolegy“). Máme-li tuto praxi nějak konceptualizovat, můžeme využít koncept tzv. institucionálního rasismu, tedy rasismu, který vzniká v důsledku chodu policie coby instituce a je přenášen v rámci praktického učení se policejní práci. Institucionální rasismus není tudíž primárně výsledkem předsudečných postojů individuálních policistů, nýbrž zavedených praxí, které diskriminují konkrétní jedince bez ohledu na to, zda vůči dotyčným mají

předsudky nebo ne (ENAR, 2019). Zároveň policisté dodávali, že mnoho kolegů v práci nediskriminuje (řídí se heslem „padni, komu padni“).⁸

Obava z medializace trestných činů z nenávisti byla jako důvod neobjasňování předsudečné pohnutky vysvětlována dvěma způsoby. Zaprvé může přispět k nárůstu sociálního napětí na lokální úrovni, což může zapříčinit politické demonstrace či další nenávistné útoky. Právě na policii jsou přitom kladeny značné požadavky stran zajištění veřejného pořádku. Současně obavy z medializace mohou pramenit z možného přilákání nechtěné pozornosti k činnosti policie, jež se může proměnit v její kritiku (konkrétního oddělení i celé instituce). Z toho důvodu, argumentoval jeden informant, „žádný ředitel nechce, aby měl ve svých statistikách hodně trestných činů z nenávisti“. Jaké dopady může jejich medializace mít, poukazuje následující citace:

„[Policisté ve vedoucích pozicích] se bojí, když [se] tahle čísla [zveřejní], samozřejmě se toho budou chytat nějaké vládní nebo nevládní organizace, popřípadě se budou těch [veřejně dostupných] zpráv [o předsudečných trestných činech] chytat nějaká politická uskupení, zase Vandas a spol., a budou tam pochody a zase práce pro ně navíc [...] Tahle čísla jsou hodně citlivá, protože v dnešní době, kdy je na každém rohu nějaká organizace zabývající se ochranou práv a svobod občanů a tak, a oni to samozřejmě umí třeba nafouknout [...]“

Závěrečná diskuse

Tato studie představila vybrané závěry z analýzy specifik objasňování trestných činů z nenávisti na základě rozhovorů se specializovanými policisty. Konkrétně se zaměřovala na rozpoznávání a prokazování předsudečné pohnutky a na důvody, které mohou vést k jejímu přehlížení na straně jednotlivých policistů. Při rozpoznávání a prokazování pohnutky se policisté orientovali zejména na jeho ústní či psané projevy a na jeho předchozí zkušenosti s trestnými činy z nenávisti a sympatie vůči nenávistným ideologiím či hnutím. Co se týče opomíjení předsudečné pohnutky, zmiňován byl nedostatek důkazů, nedostatečné vzdělání, přílišné pracovní vytížení, předsudky o obětech, strach z eskalace násilí a kritiky policie.

Studie měla povahu explorační sondy, jež spíše identifikovala významná témata v rozhovorech s informanty, než aby je detailně interpretovala. K tomu by bylo zapotřebí provedení dalších výzkumů, zejména etnografického, který umožňuje pozorovat policisty přímo při práci. S vědomím zmíněných limitů se nyní pokusíme nastínit praktická doporučení, která z výše uvedených zjištění podle našeho názoru plynou, a možné směry dalšího výzkumu.

---

⁸ Jestli Policie ČR je nebo není „skutečně“ institucionálně rasistická, není předmětem této studie. Institucionální rasismus slouží na tomto místě pouze ke conceptualizaci tvrzení dotazovaného policisty. Žádné z v textu uvedených tvrzení nemůže být zobecněno na všechny příslušníky policejního sboru. Ke zjištění míry, v jaké jsou určité názory mezi policisty sdíleny, může být použito výběrové šetření na reprezentativním vzorku.

Jak již bylo řečeno, nenávistnou pohnutku policisté rozpoznávali především na základě verbálních či grafických projevů pachatele a jeho biografie, tj. nenávistné kriminální recidivy a jeho sympatií k nenávistným hnutím či ideologiím. Jakkoli mohou být pachatelovy politické názory důležitým indikátorem předsudečné pohnutky, je třeba zdůraznit, že policisté zároveň dodávali, že stále méně pachatelů trestných činů z nenávisti lze řadit mezi extremisty. Nejištění extremistické identity pachatele by nemělo vést k přehlížení předsudečné pohnutky. To platí zejména ve vztahu ke vzdělávání policistů bez specializace na extremismus či práci s menšinami o specifikách objasňování trestných činů z nenávisti, které informanti zmiňovali jako nanejvýš důležité, neboť právě nespécializovaní policisté prověřují zaznamenaný skutek jako první a tím zajišťují dostatek důkazního materiálu.

Podobně důležité se jeví klást důraz na posilování přesvědčení o smysluplnosti stíhání předsudečných trestných činů, přestože to vyžaduje z jistého pohledu větší úsilí. To se týká zejména trestných činů z nenávisti na internetu. Ačkoli zde byli informanti často skeptičtí k možnostem odhalení pachatele, nemálo takových trestných činů již bylo objasněno a odsouzeno (KVOP, 2020). Mimo internet je potřebné budovat důvěru k policii ve vztahu k ohroženým skupinám. Tím bude zlepšena důkazní situace, která bývá u trestných činů z nenávisti často nejednoduchá. Součástí toho je posilování profesionality policistů, zejména pokud je o přístup k příslušníkům společensky stigmatizovaných skupin. Lze předpokládat, že přístup policie může posílit motivaci oznamovat trestné činy z nenávisti u těchto osob, pokud se setkají s pozitivní reakcí (srov. AUGUR Consulting, 2015).

Obava z medializace předsudečných trestných činů upozorňuje na význam nastavení policie coby instituce. Výše uvedené zahraniční výzkumy potvrzují, že přehlížení nenávistné pohnutky u zaznamenaných trestných činů nelze vnímat pouze jako nedostatek na úrovni jednotlivých policistů. Tzv. štábní kultura rovněž ovlivňuje, do jaké míry budou tyto činy vnímány jako relevantní a v jaké budou objasněny. Vzhledem k vysoké míře latence trestných činů z nenávisti je třeba chápat nárůst policií zaznamenaných skutků obecně spíše jako pozitivní fakt. Policejní statistiky jsou v tomto ohledu ani ne tak odrazem vývoje reálné kriminality, jako spíše reflexí zacílení policejní práce na snižování latence. Pozitivní přijetí nárůstu trestných činů z nenávisti ve statistikách je důležité doplnit odpovídajícím způsobem komunikací s veřejností. Veřejnost by měla být srozuměna se specifiky této trestné činnosti, aby dokázala nárůst předsudečných trestných činů přiměřeně interpretovat. Tento nárůst samozřejmě nemusí být vždy potvrzením lepší se kvality policejní práce, rozhodně však není ani svědectvím o selhání policie jakožto instituce.

Souhrnně pro zde prezentované závěry platí, že značně korespondují se zahraničním, převážně anglosaským poznáním. Ukazuje se, že navzdory zjevným kontextuálním rozdílům objasňování předsudečných trestných činů policií se vyznačuje řadou sdílených parametrů, od používání indikátorů k rozpoznání této trestné činnosti přes spolupráci s policejními specialisty až po obavy z politizace

a medializace. Tuzemský výzkum se v zahraničí může dále inspirovat a použít tamní poznatky ke srovnávání, na jehož základě bude možné určit specifika objasňování předsudečné trestné činnosti v Česku a jak se tato specifika liší oproti jiným zemím. S tím souvisí vliv institucionálního nastavení, pokynů a metodik Policie ČR na praxi objasňování trestných činů z nenávisti. V neposlední řadě by bylo záhodno prohloubit poznání této praxe, například skrze výše zmíněný etnografický výzkum, zaměřený na výkon specializace na extremismus a spolupráci specialistů s běžnými policisty.

VÁCLAV WALACH je výzkumným pracovníkem Ústavu politologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Odborně se věnuje především výzkumu kriminality a souvisejících fenoménů. V organizaci In IUSTITIA má na starost realizaci a koordinaci výzkumné činnosti.

KLÁRA KALIBOVÁ je advokátkou a ředitelkou organizace In IUSTITIA. Ve svém výzkumu se zaměřuje na právní úpravu předsudečných trestných činů a pomoc obětem trestné činnosti.

PETR KUPKA je odborným asistentem na Katedře antropologie Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni. Odborně se zabývá výzkumem kriminality a její kontroly.

BENJAMIN PETRUŽELKA je výzkumným pracovníkem Kliniky adiktologie, 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Všeobecné fakultní nemocnice v Praze. Ve svém výzkumu se zaměřuje zejména na oblasti adiktologie, veřejného zdraví a kriminality. V organizaci In IUSTITIA se věnuje převážně výzkumům v oblasti předsudečného násilí.

Literatura

- Atak, K. (2020). 'Inappropriate but not crime?' Policing racial hatred in Sweden. *Nordic Journal of Criminology*, 21(1), 32–48.
- AUGUR Consulting. (2015). *Shromáždění názorů Romů žijících v sociálně vyloučených lokalitách na činnost Policie České republiky a názorů a podnětů na změnu a zkvalitnění její činnosti*. Brno: AUGUR Consulting.
- Balboni, J. M., & McDevitt, J. (2001). Hate crime reporting: Understanding police officer perceptions, departmental protocol, and the role of the victim is there such a thing as a "Love" crime? *Justice Research and Policy*, 3(1), 1–27.
- Bell, J. (2002). *Policing hatred: Law enforcement, civil rights, and hate crime*. New York: New York University Press.
- Boyd, E. A., Berk, R. A., & Hamner, K. M. (1996). Motivated by hatred or prejudice: Categorization of hate-motivated crimes in two police divisions. *Law & Society Review*, 30(4), 819–850.
- Chakraborti, N. (2009). A glass half full? Assessing progress in the policing of hate crime. *Policing*, 3(2), 121–128.

- Chakraborti, N., & Garland, J. (2015). *Hate crime: Impact, causes and responses*. Second edition. London: Sage.
- Chmelík, J., & Porada, V. (2001). Pohnutka u rasově motivované trestné činnosti. In: V. Plecítý, Š. Danics (Eds.), *Extremismus, jeho kořeny, projevy a východiska řešení. Sborník mezinárodní konference konané na policejní akademii v Praze ve dnech 26.–28. 11. 2001* (pp. 71–83). Praha: Policejní akademie ČR.
- Chobola, R. (2009). Extremismus. In: A. Gojová (Ed.), *Sborník studijních textů pro sociální kurátory* (pp. 137–170). Ostrava: Fakulta sociálních studií, Ostravská univerzita v Ostravě.
- Cronin, S. W., McDevitt, J., Farrell, A., & Nolan, J. J. (2007). Bias-crime reporting: Organizational responses to ambiguity, uncertainty, and infrequency in eight police departments. *American Behavioral Scientist*, 51(2), 213–231.
- Čáp, J. (2016). Dokumentace organizovaného zločinu v oblasti pravicově orientované extremistické scény. *Bezpečnostní teorie a praxe*, 17(2), 119–134.
- Danics, Š. (2014). Trestná činnost s extremistickým podtextem a „hate crimes“. *Bezpečnostní teorie a praxe*, 15(3), 61–80.
- Disman, M. (2002). *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum.
- ENAR (European Network Against Racism). (2019). *Racist crime and institutional racism in Europe. Shadow report 2014–2018*. Brussels: European Network Against Racism.
- Erentzen, C., & Schuller, R. (2020). Exploring the dark figure of hate: Experiences with police bias and the under-reporting of hate crime. *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice*, 62(2), 64–97.
- Grattet, R., & Jenness, V. (2008). Transforming symbolic law into organizational action: Hate crime policy and law enforcement practice. *Social Forces*, 87(1), 501–527.
- Hall, N. (2013). *Hate crime*. Second edition. London and New York: Routledge.
- Holas, J. (2013). *Politický radikalismus a mládež*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Holas, J. (2015). Trestná činnost s extremistickým podtextem a spolupráce policie s justicí (výsledky expertního šetření mezi specialisty PČR). *Bezpečnostní teorie a praxe*, 15(2), 95–106.
- Kalibová, K. (2009). Rasové násilí a násilí páchané pravicovými extremisty – situace v ČR po roce 1989. In: M. Bohdál, (Ed.), *Nebezpečné známosti. Pravicový extremismus v malém příhraničním styku (SRN–ČR)* (pp. 103–112). Drážďany: Kulturbüro Sachsen e. V. Heinrich Böll Stiftung Weiterdenken – Heinrich Böll Stiftung Sachsen.
- King, R. D. (2019). Hate crimes: Perspectives on offending and the law. In: M. D. Krohn, N. Hendrix, G. Penly Hall, A. J. Lizzotte (Eds.), *Handbook on crime and deviance* (pp. 437–458). Second edition. Cham: Springer.
- Kučera, M. (2011). Les violences contre les Roms en République tchèque. *Revue des sciences sociales*, 46, 102–113.

- Kupka, P., Kalibová, K., Walach, V., & Divišová, V. (2018). Životní cyklus trestného činu z nenávisti: tři scénáře. *Česká kriminologie*, 3(1), 1–16.
- KVOP (Kancelář veřejného ochránce práv). (2020). *Nenávistné projevy na internetu a rozhodování českých soudů*. Brno: Veřejný ochránce práv.
- Lalić, V., & Đurić, S. (2018). Policing hate crimes in Bosnia and Herzegovina. *Policing and Society*, 28(9), 1065–1083.
- Lantz, B., Gladfelter, A. S., & Ruback, R. B. (2019). Stereotypical hate crimes and criminal justice processing: A multi-dataset comparison of bias crime arrest patterns by offender and victim race. *Justice Quarterly*, 36(2), 193–224.
- Mareš, M. (2011). *Problematika Hate Crime. Zahraniční zkušenosti a možnost aplikace tohoto přístupu v ČR s důrazem na trestné činy z nenávisti proti cizincům*. Brno: bez místa vydání.
- Martin, S. E. (1995). A cross-burning is not just an arson: The social construction of hate crimes in Baltimore County. *Criminology*, 33(3), 303–327.
- Martin, S. E. (1996). Investigating hate crimes: Case characteristics and law enforcement. *Justice Quarterly*, 13(3), 455–480.
- Mason, G., McCulloch, J., & Maher, J. (2016). Policing hate crime: Markers for negotiating common ground in policy implementation. *Policing and Society*, 26(6), 680–697.
- McDevitt, J., & Iwama, J. A. (2016). Challenges in measuring and understanding hate crime. In: B. M. Huebner, T. S. Bynum, (Eds.), *The handbook of measurement issues in criminology and criminal justice* (pp. 131–155). Chichester: John Wiley & Sons.
- Moulisová, M. (2009). Rasově motivovaná trestná činnost. In: J. Zapletal a kol., (Eds.), *Aktuální problémy kriminologie* (pp. 199–225). Praha: Policejní akademie ČR.
- MVČR (Ministerstvo vnitra České republiky). (2018). *Strategie pro práci Policie ČR ve vztahu k menšinám do roku 2020*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR.
- MVČR (Ministerstvo vnitra České republiky). (2019). *Koncepce boje proti projevům extremismu a předsudečné nenávisti*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR.
- MVČR (Ministerstvo vnitra České republiky). (nedat.). *Výroční zprávy o extremismu a koncepce boje proti extremismu*. MVCR.cz (online, citováno dne 27. 4. 2021), dostupné na adrese: <https://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocnizpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx>.
- Myers, W., & Lantz, B. (2020). Reporting racist hate crime victimization to the police in the United States and the United Kingdom: A cross-national comparison. *The British Journal of Criminology*, 60(4), 1034–1055.
- Nolan, J. J., & Akiyama, Y. (1999). An analysis of factors that affect law enforcement participation in hate crime reporting. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 15(1), 111–127.
- Nolan, J. J., Haas, S. M., Turley, E., Stump, J., & LaValle, C. R. (2015). Assessing the “statistical accuracy” of the National Incident-Based Reporting System hate crime data. *American Behavioral Scientist*, 59(12), 1562–1587.

- Nolan, J. J., McDevitt, J., Cronin, S., & Farrell, A. (2004). Learning to see hate crimes: A frame- work for understanding and clarifying ambiguities in bias crime classification. *Criminal Justice Studies*, 17(1), 91–105.
- ODIHR (Office for Democratic Institutions and Human Rights). (2019). Using bias indicators: A practical tool for police. OSCE (online, citováno 28. 5. 2019), dostupné na adrese: https://www.osce.org/files/f/documents/8/9/419897_0.pdf.
- Pezzella, F. S., & Fetzer, M. D. (2021). *The measurement of hate crimes in America*. Cham: Springer.
- Reichel, J. (2009). *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada Publishing.
- Ringnalda, A., & Kool, R. S. B. (2013). The prosecution of bias crime in the Netherlands and the problem of net-widening: Fundamental limits to criminal liability. *Crime, Law and Social Change*, 58(1), 53–74.
- Smolík, J., & Kajanová, A. (2013). Informovanost styčných důstojníků pro práci s menšinami o fenoménu tzv. politického extremismu: sonda. *Bezpečnostní teorie a praxe*, 14(2), 107–112.
- Schweppe, J. (2021). What is a hate crime? *Cogent Social Sciences*, 7(1), 1–15.
- Terry, G., Hayfield, N., Clarke, V., & Braun, V. (2017). Thematic analysis. In: C. Willing, W. Stainton-Rogers, (Eds.), *The SAGE handbook of qualitative research in psychology* (pp. 17–37). Second Edition. Los Angeles: Sage Publications.
- Vegrichtová, B. (2012). *Extremismus. Činnost bezpečnostních složek*. Praha: Policejní akademie ČR.
- Vegrichtová, B. (2014). Odhalování a identifikace trestné činnosti s extremistickým podtextem. *Bezpečnostní teorie a praxe*, 15(4), 3–24.
- Walker, S., & Katz, C. M. (1995). Less than meets the eye: Police departments bias-crime units. *American Journal of Police*, 14(1), 29–48.
- Walach, V., & Petruželka, B. (2021). Klasifikační chyba v policejních statistikách trestných činů s extremistickým podtextem. *Česká kriminologie*, 6(1–2), 1–23.
- Walach, V., Kalibová, K., Petruželka, B., & Kupka, P. (2021). Návrhy policistů na zlepšení postihování trestných činů z nenávisi. *Bezpečnostní teorie a praxe*, 22(1), 3–22.
- Whine, M. (2016). National monitoring of hate crime in Europe: The case for a European level policy. In: J. Schweppe, M. A. Walters, (Eds.), *The globalization of hate: Internationalizing hate crime?* (pp. 213–232). Oxford: Oxford University Press.